

Respect voor dieren

Gehouden honingbijen

Tekst Henk van der Scheer

Honingbijen in de natuur zijn hier al vele duizenden jaren inheems. Daarnaast worden ze al vele eeuwen gehouden door imkers tot nut van de mensheid. Het begon overal met honing jagen (Crane, 1999). Honingbijenesten in boomholtes werden 'geplunderd' door mensen die vaak meerdere kilometers door bossen liepen op zoek naar honing. Later werden boomstukken met een bijennest uit bomen gehakt en/of gezaagd en meegenomen naar huis, waarmee het imkeren begon. In de Noord-Duitse Laagvlakte, inclusief ons land, kwamen en komen echter relatief weinig bossen voor en daarom werd naar een andere behuizing voor de honingbijen gezocht. Die werd gevonden in gevlochten strokorven. In het Midden-Oosten werden dat cilinders van klei (Bloch et al., 2019). Veel later, na de ontdekking van de bijenruimte door de Amerikaanse dominee Langstroth (1810 - 1895) werden dat uiteindelijk kasten met losse ramen.

Intensiveren of meer natuurlijk?

In honingbijkasten zitten vlak voor de zwermperiode tot wel 50.000 honingbijen. Dat is heel normaal voor een bijenvolk. Ook in de natuur komen relatief grote honingbijvolken voor van ruim 20.000 individuen in bijvoorbeeld holle bomen (Seeley en Morse, 1976). Die grote aantallen gehouden honingbijen in kasten doen sommige natuurliefhebbers denken aan intensieve veehouderij. Varkens in veel te kleine ruimtes en grote aantallen kippen dicht opeen in megastallen. Die dieren komen nooit buiten en dat is onnatuurlijk volgens bijvoorbeeld activisten van de Vegan Strike Group. Er is volgens deze activisten vaak geen aandacht voor dierenwelzijn. Met allerlei acties vragen ze hiervoor aandacht bij het publiek. Op 25 augustus 2019 verstoorden twee actievoerders van deze groep een springconcours voor paarden in Rotterdam (Werkhoven, 2019). Weliswaar waren de acties gewelddoos, maar de impact – in dit geval op de paardensport – was groot vanwege het effectief bespelen van de publieke opinie. Eerder al waren nertsenfokkers het doelwit, evenals het Dolfinarium in Harderwijk.

Hebben dieren rechten?

Mensen hebben een aantal grondrechten, zoals het recht op leven, op vrijheid en op gelijke behandeling. Een mens mag niet worden gemarteld of tot slaaf gemaakt. Je bent alleen door deze rechten beschermd als je een 'rechtspersoon' vormt. Dieren worden in ons rechtssysteem als 'goederen' en 'eigendom' gezien. "In principe mag je alles doen met jouw eigendom, je mag jouw huisdier verkopen, verhuren, leasen, exploiteren, tewerkstellen, en ga zo maar door", zegt rechtsfilosoof Janneke Vink (Open Universiteit) in een artikel in De Stentor (Bergvik, 2021). "Zo stapte een aantal jaren geleden een groep advocaten naar de rechter om Hercules en Leo, twee chimpansees, te bevrijden. De apen zaten al sinds hun eerste levensjaar opgesloten in een kelder van een Amerikaanse universiteit en moesten daar allerlei tests uitvoeren", vertelt Vink. Een chimpansee hoort volgens de advocaten net als een mens het recht op vrijheid te hebben.

Hercules en Leo, die voor 99 procent genetisch gelijk zijn aan ons, waren slechts het eigendom van anderen. Dat eigendomsrecht moest de rechter nu eenmaal respecteren. De advocaten verloren de zaak. Waarom geven we dieren, zoals Hercules en Leo, geen grondrechten? Een van de grootste bezwaren hiertegen is dat dieren geen plichten kunnen dragen. Volgens veel mensen zijn plichten een voorwaarde voor het hebben van rechten. Zo staat tegenover jouw recht om niet mishandeld te worden de plicht van jouw buurman om jou niet te mis-

L.L. Langstroth. Foto Remco Schoonderwoert

Gehouden honingbijen. Foto Henk van der Scheer

handelen. Een dier begrijpt zulke regels niet. Probeer een straatkat maar eens uit te leggen dat hij geen vogeltjes mag doden. Vink: "Er zijn ook mensen die de regels niet begrijpen en geen plichten kunnen dragen, zoals comatiënten, mensen met ernstige dementie, maar ook kinderen en baby's. We houden er rekening mee dat een kind de wet niet kent en de gevolgen van zijn handelen vaak niet kan overzien. Zij gaan meestal niet de gevangenis in, maar we geven hun therapie of zorgen voor uithuisplaatsing, puur om hen te helpen en de samenleving te beschermen. We zorgen voor recht op maat. We zouden dieren ook recht op maat kunnen geven. Denk bijvoorbeeld aan een hert dat per ongeluk op de startbaan van een vliegveld terecht komt. Als zo'n hert het recht op leven zou hebben, zouden we hem niet meteen mogen doodschieten vanuit de gedachte dat het vliegverkeer absoluut geen vertraging mag oplopen. Net als bij een kind dat in dezelfde situatie verzeild is geraakt, zouden we er dan alles aan doen om het dier ongedeerd van de startbaan te krijgen. Misschien hoort het wel bij een beschaving om juist de weerlozen juridisch te beschermen. Precies omdat zij moeilijk voor zichzelf kunnen opkomen binnen de systemen die wij nu eenmaal hebben opgetuigd, zoals recht en democratie."

Vegan Strike Group

Volgens dierenactivisten horen we de 'rechten' van dieren te respecteren. Onderwerping van het dier aan de mens hoort niet. Geen fokkerij, geen dierhouderij, geen wedstrijden met dieren voor menselijk vermaak. De Vegan Strike Group kondigde ondertussen meer protesten aan, meer acties. Iedere sector die onvoldoende rekening houdt met de rechten van gehouden dieren, zal zich moeten bezinnen op een antwoord, want het welzijn van dieren en hun rechten zullen steeds centraler komen te staan in de publieke discussies. Hoe zit dat bij ons imkers? Houden wij voldoende rekening met de 'rechten' van honingbijen en hun natuurlijk gedrag? Moeten we dat niet eens wat duidelijker uitleggen aan het publiek, bijvoorbeeld tijdens de Landelijke Open Imkerijdagen? Boeren doen dat uitstekend door tijdens open dagen uit te leggen wat ze op hun bedrijf doen. Ook wij zullen (nog meer) aan de bak moeten. Uitleggen dat veel bijen in een kast een natuurlijk gegeven is en dat ze gaan zwermen als ze te krap komen te zitten.

Discutabele handelingen

Misschien moeten we als vereniging eens gaan nadenken over handelingen die tegen het gevoel van het publiek indruisen. Te denken valt aan het knippen van een vleugel bij de koningin om haar te beletten weg te zwermen met een

Veel te veel bevolkte bijenkasten net buiten het Natura 2000-gebied de Biesbosch. Dat leidt tot ongewenste concurrentie. Foto Staatsbosbeheer

Koningin met afgeknipte vleugel. Foto Henk van der Scheer

groot aantal werksters. En wat denkt u van het kappen van darren om varroamijten te bestrijden; een maatregel die nauwelijks effectief is en zeker overbodig als u naar varroa-resistente volken toe wilt. Ook het fokken van ondersoorten en rassen die hier eigenlijk niet thuis horen, is in dat opzicht discutabel. Zeker als dat gebeurt in bijvoorbeeld Natura 2000-gebieden. En als we terug willen naar de natuur, naar meer natuurlijk imkeren, dan is het gebruik van plastics uit den boze. Geen plastic honingpotten en plastic deksels; ook geen kunststofkasten dan. Misschien is het verstandig als we als sector zelf met beperkingen komen voordat actievoerders ons op de vingers tikken.

Reacties in de publieke arena

En op z'n minst moeten we een goed antwoord hebben als we weer eens negatief in het nieuws komen. In augustus 2019 werden er vele bevolkte honingbijenkasten net buiten het Natura 2000-gebied de Biesbosch geplaatst om te foerageren in dat natuurgebied (Le Clercq, 2019). Dat plaatsen buiten het natuurgebied gebeurt overigens al jaren, omdat Staatsbosbeheer maar heel weinig imkers toestemming geeft om kasten in het natuurgebied te plaatsen. Dat soort regelingen zou best wat soepeler mogen, bepleitten de

hoogleraren David Kleijn en Koos Biesmeijer (Kleijn e.a., 2018). De strenge regels voor het plaatsen van honingbijenvolken in natuurgebieden zijn volgens beide hoogleraren gebaseerd op *onvolledige bewijzen* dat honingbijen een negatief effect hebben op wilde bestuivers en planten. Het is duidelijk dat die regelgeving leidt tot ongewenste spanningen tussen imkers en natuurbeschermers. In beginsel hebben beheerders van natuurterreinen en imkers hetzelfde doel, namelijk het optimaliseren van het aantal verschillende bloemsoorten en gewassen en de hoeveelheid bloeiende planten in ruimte en tijd. De reactie van de NBV op het gebeuren rondom de Biesbosch in de publieke arena (kranten, TV) was mijns inziens dan ook allesbehalve adequaat. De journalist van De Volkskrant (Le Clercq, 2019) noteert uit de mond van woordvoerder Frank Moens: "Wij zijn er ook erg van geschrokken". Een gemiste kans om Staatsbosbeheer eens te wijzen op het feit dat de plaatsingsregeling veel te rigide is, maar dat we openstaan voor een goed gesprek. ◆

Literatuurlijst zie aanvullingen op de NBV-site: bit.do/aanvullingen-bijenhouden

